

УДК 364-053.6:005.336.3]:061.2
DOI: 10.24144/2524-0609.2019.45.86-89

Карпук Вікторія Віталіївна
аспірантка

кафедра соціальної роботи та педагогіки вищої школи
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна
vika.karpuk21@gmail.com
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-9087-5980>

ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДІ

Анотація. Актуальність досліджуваної проблеми полягає в теоретичному обґрунтуванні форм і методів формування соціальної компетентності молоді. Метою дослідження є розкриття сутності діяльності громадських організацій як фактора формування соціальної компетентності молоді. Методами нашого дослідження є: теоретичний аналіз педагогічної, психологічної, соціологічної, юридичної літератури, синтез, порівняння, узагальнення. У статті висвітлені основні компетентності, якими повинен оволодіти кожен громадянин впродовж всього життя. Зазначено деякі аспекти формування соціальної компетентності молоді у процесі діяльності громадських організацій. Також було розкрито найбільш необхідні особистісні риси («м'які» навички), які є важливими у життєдіяльності та становленні молоді, формуванню їх суспільної свідомості та соціальної компетентності. З'ясовано, роль громадських організацій, які працюють з молодими людьми. Розглянуто різноманітні форми й методи роботи цих організацій, які позитивно впливають на формування важливих соціальних навичок.

Ключові слова: соціальна компетентність особистості; молоді; громадська організація; м'які навички; неформальна освіта.

Вступ. Однією з проблем сучасності є потреба у висококваліфікованих фахівцях, конкурентоспроможних на ринку праці та в громадській сфері, які прагнуть до відкритості, до змін, до самоствердження. Молодь завжди змінює контури традиційних суспільних цінностей та виступає головною рушійною силою суспільства та держави. Серед основних груп компетентностей, якими повинен оволодіти кожен громадянин впродовж всього життя, що рекомендовані Європейським парламентом та Європейською радою, виокремлено соціальну та громадянську компетентність (відповідальність, участь у прийнятті групових рішень, розв'язання конфліктів, участь у підтримці та покращенні демократичних інститутів суспільства, здатність визначати в них власне місце та проєктувати стратегію свого життя з урахуванням інтересів і потреб різних соціальних груп).

Питання формування соціальної компетентності особистості широко відображено в Законах України «Про освіту» та «Про вищу освіту», Національній доктрині розвитку освіти, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Особливого значення ця проблема набуває в державній молодіжній політиці та молодіжній роботі. Відповідно були розроблені Програма національно-патріотичного (громадянського) виховання молоді на 2016 – 2020 роки, Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2016–2020 роки, Дорожня карта реформування молодіжної сфери та ін. Тому слід зазначити, що впровадження у діяльність громадських організацій ефективних форм, методів, засобів формування соціальної компетентності молоді вбачається актуальним та закономірним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У зв'язку з актуальністю означеної проблеми, проаналізовано дослідження соціальної компетентності особистості, особливостей діяльності громадських організацій з активною молоддю, зокрема, вивченню цих питань були присвячені роботи таких науковців: Н.Бібік висвітлювала сутність поняття соціальної компетентності студентської молоді та її компоненти; В.Шахрай досліджував проблеми соціальної компетентності молоді та певні аспекти загальної життєвої компетентності особистості; І.Ніколаеску у сво-

єму науково-методичному посібнику проаналізувала формування соціальної компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів відповідно до вимог нових державних освітніх стандартів; М.Докторович здійснила глибокий аналіз особливостей структури соціальної компетентності; Н.Борбич у своєму дисертаційному дослідженні розкрила критерії та показники сформованості соціальної компетентності; Ю.Поліщук розглянув соціально-педагогічну діяльність сучасних громадських молодіжних об'єднань в Україні; Ю.Івженко вивчав діяльність молодіжних громадських організацій як інституту формування соціальної активності особистості тощо.

Разом з тим, аналіз наукових джерел доводить, що більшість праць присвячена опису окремих компонентів соціальної компетентності молоді, а не узагальненню її структурної основи. Водночас відсутні ґрунтовні дослідження проблеми формування соціальної компетентності молоді в діяльності громадських організацій.

Метою статті є розкриття сутності діяльності громадських організацій як фактора формування соціальної компетентності молоді.

Завдання дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні форм залучення молоді до діяльності у громадських організаціях, аналізі впливу громадських організацій на формування соціальної компетентності молоді.

Методи дослідження: аналіз педагогічної, психологічної, соціологічної, юридичної літератури, синтез, порівняння, узагальнення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналізуючи наукову літературу, ми визначили, що існує чимало визначень поняття «соціальна компетентність особистості». Це пов'язано з тим, що вона охоплює професійну, навчальну, громадську, особистісну сфери життєдіяльності людини; визначені різні показники та критерії формування соціальної компетентності. Крім того, соціальна компетентність молоді виконує важливу роль у міжособистісній взаємодії, що ми й будемо відстежувати у процесі залучення молоді до діяльності в громадських організаціях.

За твердженням В.Шахрай, соціальна компетент-

ність особистості безпосередньо пов'язана із соціально-рольовим аспектом. Вона вважає, що ефективне засвоєння соціальних ролей молоддю, якісна реалізація ними соціальних функцій, свідчатиме про сформованість у них соціальної компетентності. Відповідно, формування у молоді навичок, необхідних для життя за допомогою ґрунтового і творчого засвоєння соціальних ролей, сприятиме більш гармонійному функціонуванню соціуму, в якому особистість зможе досягти самореалізації (Шахрай, 2009).

І.Ніколаеску соціальну компетентність розглядає як процес і результат засвоєння й активного відтворення особистістю соціально-культурного досвіду (комплексу знань, умінь, цінностей, норм, традицій) на основі її діяльності, спілкування, відносин; застосовувати цей досвід при вирішенні життєвих проблем, брати на себе відповідальність, проявляти ініціативу, активність у командній роботі, попереджувати і вирішувати конфлікти, бути толерантним у складних ситуаціях (Ніколаеску, 2014). На нашу думку, таке визначення найбільш повно відображає сутність нашого дослідження, адже саме ці характеристики й навички молодь отримує через діяльність у громадських організаціях.

Ізраїльський професор Ювал Ной Харарі у своєму інтелектуальному бестселері «21 урок для 21 століття» зазначає: «Школи мають перейти до викладання «Чотирьох К» – навичок критичного мислення, комунікації, роботи в команді та креативності», так званих «м'яких» навичок (soft skills). Встановлено, що найбільш необхідними особистісними рисами для успішного працевлаштування, соціалізації та активної громадської позиції найближчих п'ять років вважатимуть такі soft skills: уміння вирішувати складні проблеми; контекстне мислення й пошук інформації; уміння налагоджувати міжособистісні контакти – навички ефективного комунікації, ефективного слухання, ведення переговорів, емоційний інтелект; уміння прогнозувати, гнучкість, швидка адаптація до змін (Котляр, 2017).

Тому сьогодні стрімкої популярності серед молоді, зокрема підліткової та студентської, набирає неформальна освіта, яка забезпечує формування цих навичок. Зазвичай, цей напрям активно впроваджують у своїй діяльності молодіжні громадські організації. Ми вважаємо, що розвиток «м'яких» навичок може становити основу формування соціальної компетентності молоді.

На думку А.Мудрика, основним завданням молодіжної громадської організації є соціальне виховання окремих вікових груп населення, яке здійснюється по-різному, що і зумовлює специфіку діяльності будь-якої організації (Мудрик, 2004).

Завдяки створенню молодіжними громадськими організаціями системи соціальних зв'язків і відносин, члени таких організацій засвоюють позитивний соціальний досвід, формують соціально значущі установки, навички та вміння просоціальної поведінки. Завдяки цьому забезпечується успішність соціалізації та формування соціальної компетентності молодої людини.

Ключовими напрямками діяльності молодіжних громадських організацій можуть бути: волонтерство, громадянське виховання, сприяння розвитку молодіжного підприємництва, соціальне партнерство, туризм, міжнародний обмін, народна творчість, екологія, національно-патріотичне виховання тощо (Шахрай, 2009).

Діяльність громадських молодіжних об'єднань сприяє задоволенню життєво необхідних потреб молоді в емоційному контакті з друзями, однодумцями;

упевненості в собі; в успішній самореалізації, визнанні себе іншими; в активній діяльності, розвитку інтересів, уподобань; розвитку здібностей; формуванню навичок самовдосконалення.

Варто зазначити, що існує чимало платформ для роботи з активною молоддю. Громадські організації, працюючи з молоддю, застосовують різноманітні форми та методи, які забезпечують формування у них соціальної компетентності. До прикладу: проектні технології, фестивалі, воркшопи, форуми, тренінги, олімпіади, табори, менторські зустрічі, міжнародні програми, вебінари, стартапи, бізнес-інкубатори, школи та майстерки тощо (Громадський простір, 2016).

Потужними організаціями Волині, які реалізували чимало проектів й залучили велику кількість учасників, можна вважати такі: «Фундація регіональних ініціатив» (ФРІ-табір «Media camp»), проєкт «Євроавтобус», творчо-літературний проєкт «Драбина»), «Національний Альянс» (табір «Хорунжий», гра «Звитяга»), СГО «Молодіжна платформа» (табори «Вовчак» та «Берестечко», навчальні тренінги за програмою «Активні громадяни», проєкт «LutskNightCinema»), Волинський обласний місцевий осередок ВМГО «Федерація дебатів України»), ГО «Центр реабілітації осіб з інвалідністю «Джерело життя» (театральна студія «ТАМІ»), ВОМГО «Творча майстерня «Гармидер», «Волинська округа Пласту – Національної скаутської організації України», «ІМАГО», «Перспективи Волині», Молодіжний центр «YouthСфера» та інші.

Широке використання інтерактивних технологій, методів та засобів громадськими організаціями, забезпечують розширення інформаційної обізнаності молоді з моральних питань, соціокультурних цінностей і норм поведінки як основи формування громадянських почуттів. Тому важливою умовою є робота з молоддю щодо формування у них соціальних компетентностей та громадянської позиції.

Діяльність у молодіжних громадських організаціях формує в учасників необхідні складові соціальної компетентності, а саме: навички роботи в команді; здатність до співпраці та ефективного взаємодії; вміння розв'язувати проблеми в різних життєвих ситуаціях; критичне мислення; навички взаєморозуміння та діалогу; креативність; комунікативні навички; мобільність; вміння визначати та виконувати особисті ролі в суспільстві; стресостійкість; здатність експериментувати і відкривати; винахідливість та відповідальність; навички тайм-менеджменту; готовність іти на ризик; активна соціальна позиція тощо (Таблоїд Волині, 2016).

Організації національно-патріотичного спрямування залучають молодь до активної участі у заходах на засадах українського націоналізму, християнських цінностей і здорового способу життя, а любов до Батьківщини, повага до національних звичаїв та традицій, спілкування рідною мовою, відіграє важливу роль у формуванні соціальної компетентності особистості.

Чимало організацій, працюючи з молоддю, намагаються залучити їх до активної громадської діяльності через волонтерські програми, проекти, формуючи навички безпечної поведінки, сприяючи усвідомленню важливості прийняття рішень та роль молоді у державотворчих процесах, де, власне, і проявляється соціальна компетентність особистості (Громадський простір, 2016).

Особливо важливо для формування соціальної компетентності молоді є включення їх в суспільно значиму діяльність і перехід від методів впливу до методів співпраці та методів саморозвитку, що спо-

нукає їх займатися самоосвітою та самовихованням. При цьому вони засвоюють різні форми соціокультурної діяльності, реалізують різноманітні інтерактивні методики, вносять інновації, розробляють нові методи соціальної активності, беруть активну участь у суспільному житті, що зокрема, й формує соціальну компетентність особистості.

У громадських організаціях створюються умови для того, щоб молоді люди на основі пережитого ними досвіду будували цілі власного особистісного розвитку, формували свій характер, шукали шляхи мотивації. Тому вкрай важливо правильно підбирати методи та форми роботи з активними громадянами, аби вони максимально були залучені в суспільні процеси. У неформальному спілкуванні молодь знаходить нові якості, які стверджують у них особистісну значущість, неповторність, здатність вибудовувати з іншими конструктивні взаємини. Саме таким чином найбільш повно, гармонійно і комфортно реалізується соціальна компетентність особистості.

Ми вважаємо, що для практиків, які працюють у сфері формування соціальної компетентності молоді в процесі діяльності громадських організацій, необхідно давати молоді можливість знаходити різні способи бути залученими у суспільні процеси. На даний час не існує чіткого визначення того, що маєтись на увазі під такими формами участі, але різні джерела наводять такі приклади діяльності у громадських організаціях:

- створення мереж «рівний-рівному»;
- форуми для обговорення;
- підпис петицій;
- участь у так званих нових соціальних рухах;
- групи підтримки;
- демонстрації;
- міжнародні зустрічі;

– використання Інтернету для збору інформації, висловлення думки, впливу на прийняття рішення (Котляр, 2017).

Серед переваг формування необхідних соціально-ціннісних якостей особистості в громадських організаціях можна вважати наступні: добровільна участь у діяльності окремих молодіжних громадських організацій, що сприяє ненав'язливому впливу на особистість; можливість вибору громадської організації та визначення напряму діяльності в ній, який найбільшою мірою відповідає природним задаткам, сформованим умінням і вподобанням; організаційні особливості функціонування громадських організацій на демократичних засадах, що сприяє формуванню у молоді якостей, притаманних громадянам, які прагнуть будувати громадянське суспільство та реалізуватися в ньому; участь у роботі громадських організацій сприяє безперервності та систематичності виховних впливів на особистість (Таблоїд Волині, 2016).

Висновки. Таким чином, громадські організації можна розглядати як важливий компонент цілісної соціально-педагогічної системи суспільства, що забезпечує формування соціальної компетентності особистості на основі чіткої організованої практики впровадження активних форм та методів неформальної освіти.

Проблема формування соціальної компетентності особистості у діяльності громадських організацій вимагає детального вивчення, аналізу та узагальнення, розробки організаційних та педагогічних умов, дотримання яких дозволить відкрити можливості покращення формування соціальної компетентності, цілеспрямованого формування їх самосвідомості, регуляції соціальної поведінки та інших соціально-важливих компонентів.

Список використаної літератури

Громадський простір. Луцька міська Спілка громадських організацій «Молодіжна платформа». 2016. 24 січ. URL: <https://www.prostir.ua/?organization=lutska-miska-spilka-hromadskykh-orhanizatsiy-molodizhna-platforma> (дата звернення: 07.03.2019).

Котляр А. Інкубатор майбутнього, або звідки взяти не випадкових лідерів. *Дзеркало тижня. Україна*. 2017. Вип.14. URL: https://dt.ua/interview/inkubator-maybutnogo-abo-zvidki-vzyati-nevypadkovih-lideriv-239764_.html (дата звернення: 01.04.2019).

Мудрик А.В. *Соціалізація людини*: учеб. посібник для студ. высш. учеб. Заведеній. Москва: Академія, 2004. 304 с.

Ніколаєску О.І. *Формування соціальної компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів відповідно до вимог нових державних освітніх стандартів*: науково-методичний посібник. Черкаси: ОІПОП, 2014. 76 с.

Таблоїд Волині. *Волинських студентів вчили бути активними*. 2016. 30 листоп. URL: <http://volyn.tabloyid.com/layf/volynskykh-studentiv-vchily-buty-aktivnymy> (дата звернення: 17.03.2019).

Шахрай В.М. *Проблеми соціальної компетентності молоді*: монографія. Біла Церква: БНАУ, 2009. 115 с.

References

Hromadskyy prostir: portal [Public space: portal]. Lutska miska Spilka hromadskykh orhanizatsiy «Molodizhna platforma» [Lutska municipal Union of public organizations the «Youth platform»]. (2016). Retrieved from <https://www.prostir.ua/?organization=lutska-miska-spilka-hromadskykh-orhanizatsiy-molodizhna-platforma> [in Ukrainian] (last accessed: 07.03.2019).

Kotlyar, A. (2017). Inkubator maybutnoho, abo zvidky vzyaty nevyypadkovykh lideriv [The incubator of the future, or from where to take non-random leaders]. *Dzerkalo tyzhnya. Ukraine*. Retrieved from: https://dt.ua/interview/inkubator-maybutnogo-abo-zvidki-vzyati-nevypadkovih-lideriv-239764_.html [in Ukrainian] (last accessed: 01.04.2019).

Mudryk, A.V. (2004). *Sotsyalizatsiya cheloveka* [Socialization of personality]. Moscow: Akademiia. [in Russian].

Nikolayesku, O.I. (2014). *Formuvannya sotsialnoyi kompetentnosti uchniv zahal'noosvitnikh navchalnykh zakladiv vidpovidno do vymoh novykh derzhavnykh osvitnikh standartiv* [Forming of social competence of students of general educational establishments in accordance with the requirements of new state educational standards]. Cherkasy: OIPOP. [in Ukrainian].

Shakhray, V.M. (2009). *Problemy sotsialnoyi kompetentnosti molodi* [Problems of social competence of young people]. Bila Tserkva: BNAU. [in Ukrainian].

Tabloyid Volyni [Tabloid of Volyn]. Volynskykh studentiv vchily buty aktivnymy [The Volyn students were taught to be active]. (2016). Retrieved from <http://volyn.tabloyid.com/layf/volynskykh-studentiv-vchily-buty-aktivnymy> [in Ukrainian] (last accessed: 17.03.2019).

Стаття надійшла до редакції 11.04.2019 р.

Стаття прийнята до друку 18.04.2019 р.

Рецензент: канд.пед.наук, доц.Чернета С.Ю.

Карпук Вікторія
аспірантка
кафедра соціальної роботи і педагогіки вищої школи
Всхідноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
г.Луцьк, Україна

ОБЩЕСТВЕННЫЕ ОРГАНИЗАЦИИ КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ СОЦИАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ МОЛОДЕЖИ

Аннотация. Актуальность исследуемой проблемы заключается в теоретическом обосновании форм и методов формирования социальной компетентности молодежи. Целью исследования является раскрытие сущности деятельности общественных организаций как фактора формирования социальной компетентности молодежи. Методами нашего исследования являются: теоретический анализ педагогической, психологической, социологической, юридической литературы, синтез, сравнение, обобщение. В статье освещены основные компетентности, которыми должен овладеть каждый гражданин на протяжении всей жизни. Отмечены некоторые аспекты формирования социальной компетентности молодежи в процессе деятельности общественных организаций. Также были раскрыты наиболее необходимые личностные черты («мягкие» навыки), которые есть важными в жизнедеятельности и становлении молодежи, формированию их общественного сознания и социальной компетентности. Выяснено, роль общественных организаций, которые работают с молодыми людьми. Рассмотрены разнообразные формы и методы работы этих организаций, которые положительно влияют на формирование важных социальных навыков.

Ключевые слова: социальная компетентность личности; молодежь; общественная организация; мягкие навыки; неформальное образование.

Karpuk Viktoriia
Ph.D. Student
Department of Social Work and Pedagogy of Higher School
Lesya Ukrainka East-European National University
Lutsk, Ukraine

NON-GOVERNMENTAL ORGANISATIONS AS A FACTOR OF SOCIAL COMPETENCE FORMATION AMONG THE YOUTH

Abstract. The topicality of the problem under study is the theoretical underpinning of forms and methods of social competence formation among the youth. The problem acquires its special value in public youth policy and youth work. The aim of the investigation is to make a disclosure on the essence of NGOs activity as a factor of social competence formation among the youth. The theoretical analysis of pedagogical, psychological, sociological and juridical literature; synthesis, contrast and generalization are the methods of our investigation. The main competencies which every citizen should acquire during lifetime have been identified in the article. Some aspects of social competence among the youth in process of NGOs activity have been analyzed. Moreover, the most essential personal traits («soft skills») that are of the paramount importance for life-sustaining activity, youth formation, their social conscience and competence formation have also been revealed. The role of the NGOs that deal with the youth has been determined. The introduction of interactive forms, methods, means of social competence formation is supposed to be essential and appropriate in activity of the NGOs. The various forms and methods of the NGOs activity which positively influence on the formation of important social skills have been considered. Project technologies, festivals, workshops, forums, training, olympiads, camps, meetings with mentors, international programs, online seminars, start-ups, business-incubators, schools and others belong to the platforms of work with young people. Non-governmental organizations can be seen as an important component of the integral educational system of society that provides social competence formation of personality on the basis of the clearly organized practice of introduction of active informal education forms and methods.

Key words: social competence of a personality; the youth; non-governmental organisation; soft skills; informal education.